

ویژه‌نامه
نماد

معلم

شاد

عکاس: غلامرضا بهرامی

کند. به این ترتیب، طراحی و اجرای طرح «نماد» آغاز شد؛ طرحی با مشارکت دانشگاه‌ها، مراجع قضایی، مراکز خدمات اجتماعی و مهم‌تر از همه مدرسه‌ها. مدرسه به‌عنوان اولین نهاد برقراری رابطه مستقیم فرد با جامعه، بهترین فرصت را در اختیار جامعه می‌گذارد تا نیازهای دانش‌آموز را تشخیص دهد و خدمات لازم را در اختیار او بگذارد.

در این پرونده نگاهی داریم به فرایندها و روند اجرای طرح نماد، اجرای آزمایشی آن در نظرآباد البرز و فعالیت‌هایی که در گوشه‌وکنار کشور در راستای آن انجام می‌شوند. امیدوارم مطالعه این پرونده به همکاران گرامی مان کمک کند با طرح نماد بیشتر آشنا شوند.

هر روز در جامعه با آسیب‌های اجتماعی گوناگون روبه‌رو هستیم. شاید شما هم شنیده باشید که گاهی افراد در مواجهه با آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزی، معترض مدرسه می‌شوند که: «پس چرا در مدرسه کاری برای این‌ها نمی‌کنند؟»

واقعیت این است که مدرسه امکانات محدودی در اختیار دارد و این محدودیت‌ها باعث می‌شود از عهده برآورده کردن انتظارات جامعه برنیاید. درواقع، آسیب‌های اجتماعی آن‌قدر ابعاد گسترده‌ای دارند که مقابله با آن‌ها کار یک یا دو نهاد نیست. همین واقعیت باعث شد معاونت پیشگیری از وقوع جرم قوه قضاییه به این فکر بیفتند که

نهادهای گوناگون را در این کار دشوار درگیر

همه به میدان آمدیم

سهیلا نعیمی
دبیر تاریخ منطقه ۱۶ تهران

مشکل اجتماعی در این مرحله رفع نشد، با ارجاع به دستگاه‌های مرتبط دیگر، از جمله بهزیستی، برای رفع آن اقداماتی صورت می‌گیرد.

این طرح یک طرح توانمندسازی و مداخله‌گرانه است که دستگاه‌های ذی‌ربط دیگر، از جمله دادگستری، نیروی انتظامی، وزارت تعاون، وزارت کار و رفاه اجتماعی، معاونت تربیت‌بدنی وزارت آموزش و پرورش و ... را در کنار وزارت آموزش و پرورش به یاری می‌طلبد. باید گفت، کارگاه ملی آموزش و مهارت‌آموزی پیشگیری‌های رشدمدار، اولین دستاورد پروژه ملی «نظام مراقبت اجتماعی دانش‌آموزان» (نماد) محسوب می‌شود اجرای این طرح در مدرسه‌های کل کشور، زمان و منابع مالی بسیاری می‌طلبد.

توانمندسازی و ارتقای کیفیت زندگی شهروندان با رویکرد اجتماع‌محور که از سیاست‌های نظام جمهوری اسلامی نیز هست و استقرار نظام جامع مراقبت اجتماعی برای دانش‌آموزان (مدرسه‌محور، خانواده‌محور و محله‌محور) از طریق مشارکت بین بخشی مبتنی بر مدل بومی و سبک زندگی ایرانی - اسلامی، از اهداف اختصاصی این طرح به شمار می‌آید.

در سطح آموزش و پرورش از آسیب‌های اجتماعی نسل نوجوان و جوان جلوگیری و پیشگیری کنیم، هم‌سویی و یکپارچگی درون سازمانی و یک‌سویی برون سازمانی را لازم داریم اینجاست که پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، نه تنها حوزه درون وزارتخانه آموزش و پرورش، بلکه همیاری و همکاری تمامی نهادها و سازمان‌های کشور را می‌طلبد.

طرح نماد دو محور دارد که یکی آموزش‌های ارتقایی و توانمندسازی و دیگری مددکاری غربالگری و شناسایی است. در محور آموزش و پرورش، بسته‌هایی آموزشی شامل کتابچه‌های آشنایی با آسیب‌ها تهیه و به مدرسه‌ها ارسال شده‌اند. این کتابچه‌ها منابع مفیدی برای آموزش در این زمینه محسوب می‌شوند و مهارت‌های لازم و مفید را در اختیار والدین، دانش‌آموزان و معلمان در سه دوره ابتدایی، متوسطه اول و متوسطه دوم، قرار می‌دهند.

در محور بعدی، ابعاد مشکلات و آسیب‌های اجتماعی و نوع مواجهه با مشکل و آسیب دانش‌آموزان پرخطر یا در معرض خطر مشخص و شناسایی می‌شوند. این افراد با ارجاع به مشاور مدرسه یا منطقه، تحت مشاوره مددکاری اجتماعی قرار می‌گیرند. چنانچه آسیب یا

از آنجا که بیشترین وقت دانش‌آموزان در مدرسه سپری می‌شود، می‌توان مدرسه را خانه دوم آنان محسوب کرد. لذا انتظار می‌رود معلم که گاهی بیش از خانواده در کنار دانش‌آموز است، بیش از هر فرد دیگری متوجه تغییرات رفتاری و روانی دانش‌آموزان شود.

براساس تحقیقات جهانی، از هر ده کودک، دست‌کم دو کودک به توجهی بیشتر از دانش‌آموزان دیگر نیاز دارند. این آمار در ایران از هر ده کودک چهار تا پنج دانش‌آموز را در برمی‌گیرد بنا بر پژوهش‌های جهانی، بیش از ۵۰ درصد اختلالات روانی قبل از سن ۱۴ سالگی بروز می‌کند و با توجه به اینکه معلم به خاطر تعداد بالای دانش‌آموزان کلاس، به تنهایی قادر نیست مشکل دانش‌آموز را حل کند، لذا ضرورت طرح نماد «نظام مراقبت اجتماعی دانش‌آموزان» مطرح می‌شود.

در این نظام، معلم سکان‌دار فرایندی است که با مشاهده اولین اختلال رفتاری در دانش‌آموز و با دریافتن مشکل، زنگ خطر سیستم را به صدا درمی‌آورد. در واقع، در حل مشکل، دانش‌آموز تنها نیست و نظام مراقبت را برای حل مشکل روانی و رفتاری دانش‌آموز بسیج می‌کند. اگر بخواهیم در سطح کشور و

نوجوان سالم

محمد رضا حشمتی

فرهنگ‌سازی، آموزش و توانمندسازی و اقدامات مشابه شامل می‌شوند. یکی از این راهکارها که درگیر کردن دانش‌آموزان با موضوعات مربوط به آسیب‌های اجتماعی از طریق فعالیت‌های فرهنگی و هنری و برگزاری گردهمایی‌ها و جشنواره‌هاست، جشنواره نوجوان سالم است که هر ساله با اهداف تعیین شده و در قالب‌های مقاله، عکس، فیلم کوتاه، نقاشی و روزنامه دیواری برگزار می‌شود و در آن دانش‌آموزان آثار خود را در زمینه‌های پیشگیری از مصرف دخانیات، اعتیاد و خشونت ارائه می‌کنند.

این شایستگی‌ها دانش‌آموزان را قادر می‌کند ظرفیت‌های جسمی-روانی خود را بشناسند و برای پرورش آن‌ها بکوشند. این شایستگی‌ها به دانش‌آموزان کمک می‌کند در قبال بهداشت و سلامت خود مسئولیت بپذیرند و نقش خود را در تضمین سلامت جسمی و روانی و نشاط فردی و اجتماعی باور داشته باشند.

برای پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی راهکارهای متعددی توصیه می‌شوند. این راهکارها طیفی را از فعالیت‌های اطلاع‌رسانی، آگاه‌سازی، ترویج و

گزارشی تصویری از نمایشگاه جشنواره نوجوان سالم استان آذربایجان غربی بر اساس آموزه‌های اسلامی، حفظ خود از خطرها، آسیب‌ها، تقویت جسمانی و برقراری سلامت، تکلیفی دینی و الهی است. سلامت روان و جسم، آرامش روانی و یاد خدا بودن در رشد و تعالی اجتماعی و فرهنگی عاملی اساسی و مؤثر است و ابزاری ضروری برای پرورش انسان‌هایی سالم و توانمند در دستیابی به زندگی سالم و پاک. برای نیل به سلامت، پرورش شایستگی‌های سلامت لازم است. پرورش

ائتلاف ملی

گزارشی از شکل‌گیری و اجرای طرح نماد

برنامه‌ریزی کشور، سازمان بهزیستی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، کمیته امداد حضرت امام خمینی (ره)، نیروی انتظامی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، و بنیاد برکت تشکیل شد. در نتیجه آن سند ائتلاف ملی «نظام مراقبت اجتماعی دانش‌آموزان» منعقد شد. در نظام مراقبت اجتماعی دانش‌آموزان، معلم با دریافت اولین نشانه‌ها از احتمال وجود یک ناهنجاری یا اختلال رفتاری در یک دانش‌آموز،

تقویت عوامل محافظت‌کننده تا کاهش عوامل مخاطره‌آمیز و سرانجام مداخله در فوریت‌های اجتماعی دنبال می‌کند. این ائتلاف ملی، به منظور استقرار نظام مراقبت اجتماعی دانش‌آموزان، با هدف استفاده حداکثری از توان و ظرفیت علمی، خدمتی، حمایتی، اجرایی، نظارتی و تأمینی، به منظور تحقق پیشگیری رشدمدار و توجه به رشد و تکامل یکپارچه دانش‌آموزان به صورت مشترک بین وزارت آموزش و پرورش، قوه قضائیه، سازمان مدیریت و

در راستای عمل به منویات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مبنی بر تلاشی سازمان‌یافته، علمی و فراقوه‌ای به نفع سرنوشت دانش‌آموزان کشور که بر دو محور اساسی یعنی محور محافظتی و محور مراقبتی استوار است، طرح ملی نماد برنامه‌ریزی شد. پروژه ملی نماد تنها به دنبال این نیست که دانش‌آموزان در معرض خطر را شناسایی و توانمند کند یا صرفاً آن‌ها را برای دریافت انواع خدمت ارجاع دهد، بلکه پیش از آن، فرایند کاملی را از

زنگ خطر سیستم را به صدا درمی آورد و نظام مراقبت را برای حل مشکل دانش آموز مذکور بسیج می کند. این معلم آموزش های لازم را فرا گرفته و به ابزارهای علمی و پرسش نامه های تدوین شده بومی مسلط است. برای مثال، اگر در طول یک هفته، نشانه ای رفتاری را بدون وقفه در دانش آموزی مشاهده کند، با وارد کردن کد ملی دانش آموز در سامانه الکترونیک، وضعیت او را ثبت می کند. سامانه بلافاصله، تعدادی از پرسش نامه های مرتبط با آسیب های احتمالی را برای او نمایش می دهد. بدین ترتیب، معلم با پاسخ دادن به حداقل ۱۰ و حداکثر ۳۰ سؤال، به تشکیل پرونده و شروع فرایند مراقبت برای دانش آموز خود اقدام می کند.

چنانچه سامانه نماد نتایج غربالگری معلم را بیانگر وجود خطر و احتمال آسیب پذیری دانش آموز ارزیابی کند،

وارد فرایند شناسایی و تشخیص خواهد شد. هم راستا با معلم، از والدین و در دوره های متوسطه اول و دوم از خود دانش آموز هم خواسته می شود پرسش نامه را تکمیل کند. اگر نتایج پاسخ های معلم، والدین و دانش آموز معنادار باشد، پرونده مراقبتی دانش آموز و یک نسخه از راهنمای مصاحبه تشخیصی از طریق سامانه به کار تابل الکترونیکی مراقب بهداشتی و مشاوره ارسال می شود. اگر نتایج مشاهدات در مصاحبه تشخیصی، رد تمام فرایندهای قبلی باشد، پرونده مختومه شده و صرفاً تعدادی از مهارت های پایه آموزشی برای کار با دانش آموز در اختیار معلم و والدین قرار خواهد گرفت. اما اگر نتیجه مصاحبه تشخیصی معنادار باشد، پس از مداخلات مختصر، فرایند ارجاع و ارائه خدمت تکمیلی شروع خواهد شد. نکته مهم اینکه تمام فرایند ارائه خدمت توسط سامانه کنترل و هدایت می شود. چنانچه با این اقدامات وضعیت دانش آموز رو به بهبودی برود، مدیر آن مورد، اجازه ختم پرونده الکترونیک مراقبت را دارد. در غیر این صورت، یک نسخه از اطلاعات پرونده دانش آموز و سوابق او، به همراه شرح خدمت مورد نیاز، از طریق مدیر به بالاترین مقام دستگاه های ارائه خدمت ارجاع خواهد شد. برای مثال، اگر دانش آموز نیازمند دریافت خدمات پزشکی و روان پزشکی، دریافت داروی خاص، حمایت های اجتماعی و مددکاری، خدمات توانمندسازی خانوار، کمک های قضایی یا امثال آن باشد، به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، کمیته امداد حضرت امام خمینی (ره)، سازمان بهزیستی، دادگستری های کل کشور یا دیگر نهادهای ارائه دهنده خدمت ارجاع خواهد شد.

برگزاری فاز دوم کارگاه های آموزشی طرح نظام مراقبت اجتماعی دانش آموزان (نماد) در سال ۹۶:

کارگاه های آموزشی - توجیهی فاز دوم نماد در ۳۱ شهریورماه در تهران

به پایان رسید. به منظور ظرفیت سازی، برنامه ریزی و هماهنگی زمینه های لازم برای آغاز فاز دوم طرح در تمامی استان های کشور، کارگاه های آموزشی توجیهی طرح نماد از ۱۳ مرداد لغایت ۳۱ شهریور ۱۳۹۶، با همکاری معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضائیه و وزارت آموزش و پرورش، در شش دوره در باشگاه فرهنگیان شهر تهران برگزار شد.

بر اساس برنامه ریزی در دوره اول تا چهارم سفیران و مدرسان طرح (از هر استان چهار نفر نماینده منتخب معرفی و به مدت چهار روز در کارگاه ها شرکت کردند) و هر دوره هشت استان در کارگاه ها شرکت کردند و در دوره پنجم رؤسای ادارات مراقبت در برابر آسیب های اجتماعی استان های کشور و در دوره ششم مدرسان ۲۰ مهارت رشد مدار قوه محترم قضائیه، به شرح زیر از محتواهای کارگاه ها آموزشی - توجیهی طرح نماد بهره مند شدند.

روز اول، مراسم افتتاحیه با حضور جناب آقای دکتر زنگانه، مشاور و مدیر کل محترم پیشگیری های فرهنگی و اجتماعی معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضائیه، جناب آقای دکتر منصور کیایی، مدیر کل دفتر مراقبت در برابر آسیب های اجتماعی وزارت آموزش و پرورش و دیگر اعضای دفتر پروژه برگزار شد.

روز اول: موضوعات پیش آزمون، شرح ائتلاف ملی و سیاست های کلی طرح، چارچوب ابزارهای مهارت های ارتقایی طرح نماد، مشارکت اجتماعی دانش آموزان (کار گروهی)، شیوه مداخلات ارتقایی و رویکرد مداخلات مختصر برای دانش آموزان در معرض خطر، توسط جناب آقای دکتر طهماسبی (عضو هیئت علمی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی) و تیم ارتقایی نماد ارائه شد.

روز دوم: مفاهیم پایه سنجش و غربالگری (اعتبار، روایی، هنجار و نمره برش)، شیوه های استفاده از ابزارهای مداخلات روان شناسی در مدرسه و

فعالیت گروهی غربالگری توسط جناب آقای دکتر اکبری (عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی) و تیم غربالگری و در ادامه نیز مفاهیم پایه و ساختار طرح در سامانه، شیوه استفاده از سامانه نماد و کار عملی سامانه توسط جناب آقای مهندس زارعیان (عضو بنیاد برکت) توضیح و تشریح شد.

روز سوم: شیوه‌های مداخلات روان‌شناختی برای دانش‌آموزان در معرض خطر و پرخطر توسط جناب آقای دکتر مسجدی (عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی) و در ادامه، مداخلات روان‌شناختی برای آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان در معرض خطر و پرخطر توسط جناب آقای دکتر مظاهری (عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی) ارائه شد.

روز چهارم: جناب آقای دکتر اسلامیان (از دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی)، چارچوب و ابزارهای مددکاری اجتماعی، شیوه‌های مداخلات مددکاری اجتماعی برای دانش‌آموزان در معرض خطر و پرخطر را توسط تیم مددکاری اجتماعی از دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی تشریح کردند.

مراسم اختتامیه با حضور جناب آقای دکتر زنگانه، و جناب آقای دکتر منصور کیایی، با توضیح ضرورت و اهمیت طرح نماد و پاسخ به سؤالات شرکت‌کنندگان برگزار شد.

اقدامات اساسی صورت گرفته

۱ برگزاری نشست‌های تخصصی و هم‌اندیشی با حضور صاحب‌نظران در زمینه پیشگیری رشدمدار مدرسه‌محور و شناسایی خلأهای این حوزه (فقدان سازوکارهای شناسایی، غربالگری و ارجاع دانش‌آموزان در معرض خطر، پرخطر، آسیب‌دیده و بزه‌دیده و بزه‌کار در کشور)؛

۲ شناسایی مرجع علمی معتبر و استخراج مدل علمی اولیه با مشارکت آن مرجع؛

۳ رونمایی از مدل، با حضور مدیران ارشد سازمان‌های ذینفع اصلی و تبدیل مدل علمی اولیه به یک مدل علمی اجرایی با قابلیت ادغام در نظام آموزش و پرورش کشور؛

۴ تدوین و تبادل سند ائتلاف ملی نظام مراقبت اجتماعی دانش‌آموزان (نماد) با مشارکت ۹ وزارتخانه، دستگاه و سازمان مرتبط؛

تبصره: با تصویب شورای سیاست‌گذاری؛ دو دانشگاه شهید بهشتی و علوم بهزیستی به‌عنوان قطب علمی و سه دستگاه وزارت کشور، سازمان جمعیت هلال احمر و ستاد مبارزه با مواد مخدر به ائتلاف اضافه شدند.

۵ ارائه و تصویب پروژه در شورای عالی رفاه و ابلاغ آن توسط رئیس‌جمهور؛

۶ تشکیل شورای سیاست‌گذاری و نظارت نماد، متشکل از نمایندگان تام‌الاختیار دستگاه‌های ذینفع؛

۷ تشکیل دفتر پروژه در دستگاه اصلی محور اجرایی (وزارت آموزش و پرورش)؛

۸ ابلاغ سند ائتلاف از سوی دستگاه‌های عضو به واحدهای تابعه خود؛

۹ گنجانیدن نظام مراقبت اجتماعی دانش‌آموزان در احکام برنامه ششم توسعه کشور؛

۱۰ اولویت‌بندی وضعیت عوامل مخاطره‌آمیز دانش‌آموزان؛

۱۱ تدوین و طراحی پرسش‌نامه‌های شناسایی اختلالات رفتاری؛

۱۲ تدوین بسته‌های خودآموز برای آموزش معلمان و فرهنگیان و آموزش تکنیک و روش مقابله با زمینه‌های آسیب در دانش‌آموزان؛

۱۳ طراحی پرسش‌نامه‌های غربالگری والدین با ۱۲۰ پرسش علمی؛

تبصره: کوتاه‌سازی نسخه به‌روزرسانی‌شده پرسش‌نامه‌های غربالگری براساس نتایج به دست آمده از اجرای دور اول اجرای آزمایشی به نسخه ۸۰ پرسش علمی.

۱۴ ترجمه کتاب «Mental Health Screening at Schools 2016» و استفاده از آن در طراحی پروژه غربالگری؛

۱۵ تولید ۱۱ پرسش‌نامه غربالگری روانی اجتماعی برای سنجش هشت اختلال سلامت روان و پنج آسیب اجتماعی در دانش‌آموزان ابتدایی و

متوسطه‌های اول و دوم؛

۱۶ اخذ نظرات ۱۲۰۰ معلم و حدود ۳۰۰۰ والد و ۳۰۰۰ دانش‌آموز در ارتباط با پرسش‌نامه‌های غربالگری در استان‌های اجرای آزمایشی؛

۱۷ تولید ۱۱ کتابچه دستورالعمل اجرا، نمره‌گذاری و تفسیر پرسش‌نامه برای کاربران؛

۱۸ جلب همکاری بیش از ۲۵ عضو هیئت علمی دانشگاه‌های معتبر کشور و اخذ تأییدیه ۹ استاد تمام متخصص روان‌شناسی کودک در دانشگاه تهران و شهید بهشتی در خصوص پرسش‌نامه‌های غربالگری؛

۱۹ برگزاری کارگاه‌های آموزشی توجیهی پنج روزه در استان‌ها برای ۱۲۰۰ نفر از معلمان و کادر اجرایی مدرسه‌های منتخب اجرای پروژه نماد (۴۸۰۰۰ نفر ساعت) توسط گروه ۲۵ نفره از استادان دانشگاه‌های قطب علمی کشور و ۱۲ نفر از مدرسان بومی استان‌های اجرای آزمایشی در سال تحصیلی ۹۵-۹۶؛

۲۰ برگزاری کارگاه‌های آموزشی توجیهی (سند ائتلاف، چارچوب مفهومی براساس اسلاید ارائه‌شده، شیوه‌نامه، محتوای ارتقای، محتوای کارگاه سامانه و غربالگری، محتوای کارگاه سامانه و کتاب مشارکتی مدیر) پنج‌روزه در استان‌ها، برای اعضای شورای مدرسه‌های منتخب (مدیران و معلمان)، مدیر و معاون اجرایی، معلمان مدرسه، والدین داوطلب، هم‌تایان و سرگروه‌های دانش‌آموزی، توسط سفیران پروژه در هر استان، در سال تحصیلی ۹۶-۹۷؛

۲۱ نهایی‌سازی بسته مشاوره و خدمات روان‌شناسی برای اجرای یک پارچه خدمت مشاوره در مراکز؛

۲۲ طراحی استانداردهای مددکاری در مدرسه، در قالب بسته مددکاری پروژه نماد؛

۲۳ پایهریزی بسته خدمات انتظامی و معاضدت حقوقی برای مجریان ارائه خدمت و تعریف رابطه پیشگیرانه پلیس و مدرسه؛

۲۴ تدوین پروپوزال مطالعاتی و سنجش اثربخشی پروژه؛

۲۵ تشکیل کارگروه مطالعاتی و سنجش اثربخشی در دفتر پروژه؛
۲۶ تشکیل کارگروه نظارت و پایش بر کنترل پروژه در دفتر مربوطه؛
۲۷ تدوین گزارش برآورد بودجه و ارائه به سازمان مدیریت؛

۲۸ طراحی مستندات علمی و اجرایی موردنیاز پروژه در سطح ملی، با مشارکت تمامی دستگاه‌های عضو؛
۲۹ اجرای آزمایشی برنامه در شش استان و ۷۲ مدرسه منتخب (فارس، سیستان و بلوچستان، خراسان رضوی، کرمانشاه، آذربایجان شرقی، البرز) در سال تحصیلی ۹۶-۹۵؛

۳۰ اجرای آزمایشی برنامه در ۳۲ استان و ۳۸۴ مدرسه منتخب در سراسر کشور، در سال تحصیلی ۹۶-۹۵؛

۳۱ پوشش ۲۱۰۰۰ دانش‌آموز دختر و پسر در طول سال جاری برای اجرای آزمایشی پروژه و تشکیل پرونده غربالگری برای ۷۴۵۰ دانش‌آموز در سال تحصیلی ۹۶-۹۵؛

۳۲ طراحی سامانه نظام مراقبت اجتماعی دانش‌آموزان به‌عنوان بستر ارتباط بین‌بخشی توسط ستاد اجرایی فرمان حضرت امام (ره) و بنیاد برکت؛

۳۳ تدوین دستورالعمل اجرایی (۱۱۰ نفر ساعت کار کارشناسی) و نهایی‌سازی آن با مشارکت ۳۱ نفر از ذینفعان اجرایی در استان‌ها؛

۳۴ تدوین شیوه‌نامه اجرایی و دستورالعمل تشکیل تیم پروژه؛
۳۵ اجرای کارگاه‌های آموزشی-توجیهی ویژه کادر اجرایی مدرسه‌های اجراکننده دوره آزمایشی

نظام مراقبت اجتماعی دانش‌آموزان (در هر استان ۱۹۲ نفر)؛

۳۶ انتخاب و احراز صلاحیت ۱۲۴ نفر مربی منتخب از سراسر کشور در سال ۹۶؛

۳۷ اجرای کارگاه تربیت مدرس ملی (ارتقای، غربالگری، بسته‌های خدمتی و مشاوره و سامانه نماد) ویژه نقرات احراز صلاحیت شده در سال ۹۶؛

۳۸ گردآوری منابع ارتقای موجود در داخل و خارج کشور و ایجاد

کتابخانه مربوطه در دفتر پروژه؛

۳۹ تهیه و تدوین ۷۴ کتاب آموزش ارتقای برای والدین، معلمان و دانش‌آموزان با مشارکت ۲۰ نفر از اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های قطب علمی پروژه؛

۴۰ اخذ تأیید و صحه‌گذاری ۱۲۰۰ نفر از معلمان استان‌های اجرای آزمایشی و ۳۱ نفر از مدرسان آموزش دوره‌های ضمن خدمت سراسر کشور؛

۴۱ برگزاری نشست تخصصی بررسی و صحه‌گذاری محتوای ارتقای، بسته‌های خدمتی، مشاوره و روان‌شناسی و غربالگری با حضور استادان، نخبگان و صاحب‌نظران این حوزه؛

۴۲ استفاده از برگزیدگان دانش‌آموزی جشنواره نوجوان سالم برای انجام امور محتوایی و شکلی محتوای ارتقای؛

۴۳ ترجمه دو کتاب مرتبط با بسته‌های خدمتی سازمان بهداشت جهانی (WHO-MH Gap)؛

۴۴ اختصاص ۴۷۵ نفر ساعت برای تدوین ساختار و محتوای مداخلات بسته‌های خدمت با حضور سرپرستان سایر کارگروه‌ها و متخصصان؛

۴۵ تدوین حداقل ۳۲ بسته مشاوره برای سطوح چهارگانه دانش‌آموز-والد-معلم-متخصص؛

۴۶ تدوین ۱۲ بسته مددکاری برای سطوح دانش‌آموز-والد-معلم-مددکار مدرسه؛

۴۷ تدوین حداقل ۱۶ بسته روان‌شناسی آسیب‌محور برای سطوح چهارگانه دانش‌آموز-والد-معلم-متخصص؛

۴۸ تأمین زیرساخت‌های سخت‌افزاری ۱۲ مدرسه معین برای ارائه خدمات مشاوره از راه دور (TELE Counseling).

۴۹ اختصاص ۲۴۰۰ نفر ساعت برای طراحی سامانه نرم‌افزاری و هدایت کاربران برای ورود و ثبت اطلاعات ۷۲ مدرسه، ۸۷۰ کلاس درس، ۱۱۶۰۰ دانش‌آموز و مراکز ارائه خدمت در سامانه؛

۵۰ برگزاری چهار جلسه شورای سیاست‌گذاری، ۱۷ جلسه کمیته علمی اجرایی، پنج جلسه فنی تخصصی کارگروه‌ها و هفت جلسه مشترک بین کارگروه‌های نماد.

نظام مراقبت اجتماعی دانش آموزان

نماد

مدیران و معلمان

مشاوران

مربیان

- مهارت صبر و شکیبایی
- مهارت توکل به خدا
- مهارت بخشایشگری
- مهارت حل مساله با رویکرد معنوی
- مهارت خیرگزینی

معاونت پیشگیری وقوع جرم قوه قضاییه

سال

۹۵

آموزش

غربالگری

حمایت روانی و اجتماعی

خدمات مبتنی بر آی تی

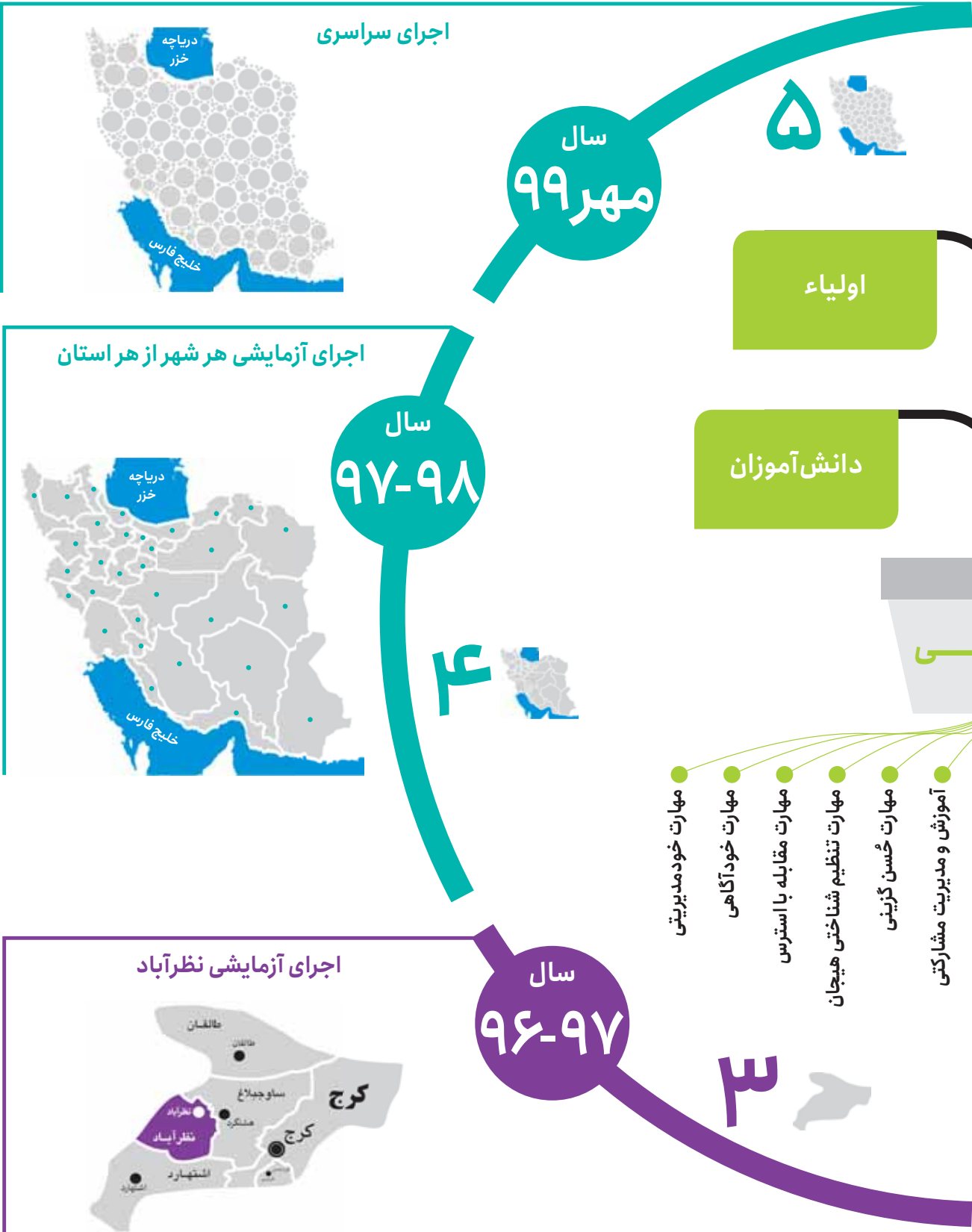

سال

۹۶

دانشگاه‌های شهید بهشتی و علوم بهزیستی

یک شهر، یک نماد

گزارشی از اجرای آزمایشی طرح نماد در نظرآباد البرز

زهرا فرنیبا

طرح «نماد» (نظام مراقبت اجتماعی دانش‌آموزان) با حمایت سازمان امور اجتماعی وزارت کشور و مشارکت و همکاری دستگاه‌های اجرایی، از جمله قوه قضاییه، سازمان برنامه و بودجه و نیروی انتظامی، با رویکرد پیشگیری از بروز آسیب‌های اجتماعی، در سال ۹۵ در شورای اجتماعی کشور تدوین شد. نظام مراقبت اجتماعی به‌عنوان یک طرح بزرگ ملی، با هدف ارتقای دانش و آموزش مهارت‌ها به دانش‌آموزان پیش‌بینی شده است. سال گذشته شهرستان نظرآباد استان البرز به دلیل مهاجرپذیر بودن در بین شهرستان‌های استان البرز، برای اجرای جامع و نمونه طرح نماد انتخاب شد. در سال تحصیلی ۹۸-۹۷ طرح نماد در بیش از صد مدرسه در شش استان کشور اجرا شد، اما پیش از آن، در سال تحصیلی ۹۷-۹۶، تمام مدرسه‌ها (یعنی صد و سی مدرسه) شهرستان نظرآباد استان البرز به‌صورت جامع زیر پوشش این طرح ملی قرار گرفتند تا تمام ظرفیت‌ها و هماهنگی‌های بین بخشی دستگاه‌های اجرایی مرتبط با طرح آزموده شود. برای آشنایی بیشتر با فرایند اجرای طرح، به شهرستان نظرآباد رفتیم.

نوبت به غربالگری رسید. اگر متوجه مشکلی می‌شدیم، طبق معیارهای سامانه، دانش‌آموز را به مشاور معرفی می‌کردیم. البته مدرسه ما مشاور ندارد. از یکی از دبیران و یکی از اولیا که رشته‌شان مشاوره است، برای این کار کمک گرفتیم.

◀ **به نظر شما ریشه این آسیب‌های اجتماعی کجاست؟**

بیشترین تعداد بی‌بضاعت در این منطقه را مدرسه من دارد. من فکر می‌کنم ریشه مشکلاتشان فقط فقر مالی است. در مدت اجرای این طرح، دانش‌آموزان ما خوش‌حال به‌نظر می‌رسیدند، چون طرح همه‌چیز را فراهم کرده بود. اما در هر صورت، سطح و سبک زندگی خانوادگی بیشترین تأثیر را در بروز آسیب‌های اجتماعی دارد.

●●●
در دبیرستان حضرت زینب (سلام‌الله علیها) با پروانه اصل زعیب، معلم تاریخ و علوم اجتماعی، هم‌گفت‌وگو کردیم تا با نقش معلمان در اجرای طرح بیشتر آشنا شویم.

مسائلی از این دست برای اولیا و همتایان بود. برای آموزش از روش‌های متنوعی مانند برگزاری اردو، و پخش فیلم و عکس کمک گرفته شد. این طرح هم استقبال دانش‌آموزان را در پی داشت و هم اولیا؛ به قدری که دائماً برنامه سال آینده را پیگیری می‌کنند. امیدوارم طرح در همین جا به پایان برسد.

◀ **منظور شما از همتایان چیست؟**

بعضی از دانش‌آموزان به‌عنوان هم‌تایان انتخاب شدند و در کلاس‌های آموزشی شرکت کردند. این دانش‌آموزان بعد از آموزش، دیگر دانش‌آموزان را آموزش دادند.

◀ **چه افراد دیگری در اجرای طرح مشارکت داشتند؟**

همکاران، از معلم و معاون گرفته تا مستخدم مدرسه، همه در این طرح شرکت کردند و همکاری حداکثری وجود داشت. بعد از آموزش،

آمنه فلاح‌دار حدود یک‌سال است در شهرستان نظرآباد مدیر دبیرستان دخترانه متوسطه دوم حضرت زینب (سلام‌الله علیها) است. این مدرسه در شبلیت عصر، در دو رشته انسانی و تجربی، بیش از صد دانش‌آموز دارد.

◀ **اجرای طرح نماد در مدرسه شما چگونه بود؟**

برنامه‌های متعددی برای این طرح اجرا شدند، از جمله کلاس‌های متنوع ده جلسه‌ای به‌طول دو ساعت که هدف آن‌ها خودارزیابی، شناخت استرس و

← آیا اجرای طرح نماد را مفید می‌دانید:

ابتدا فکر می‌کردم مثل بسیاری از طرح‌های دیگر یک طرح ناکارآمد است، اما پس از اجرای آن، حس کردم نتیجه مثبت است. دانش‌آموزان برای شرکت در طرح بسیار مشتاق بودند. چیزی که من حس می‌کنم، این است که طرح به آرامش کلاس‌ها کمک کرده است. بچه‌ها آگاهی پیدا کرده‌اند، به آن‌ها بها داده شده است و این را حس می‌کنند.

← خود شما در اجرای طرح چه نقشی داشتید؟

من در دوره‌های آموزشی شرکت کردم که خیلی برایم مفید بودند و روی تعامل با بچه‌ها اثر گذاشت. گاهی در ذهنم با خودم کلنجار می‌روم که چه برخوردهایی را نباید داشته باشم. این آموزش‌ها برای معلم‌هایی که تازه شروع به کار می‌کنند، لازم است. البته به سابقه کار و تدریس ربطی ندارد. من سال‌ها سابقه تدریس دارم، ولی همچنان نکاتی را یاد می‌گیرم که نمی‌دانستم. احساس می‌کنم مدرسه یک خانواده است و برقراری تعامل در آن ضروری است.

سید مجتبی موسوی، در شهرستان نظرآباد، مدیر هنرستانی است که رشته‌های الکترونیک صنعتی، کامپیوتر، تولید محتوا، جوشکاری و برق صنعتی را در خود جا داده است. او چهارده سال سابقه آموزش و پرورش و چهار سال سابقه مدیریت دارد. ایشان در دو سال تحصیلی اخیر در طرح نماد فعال بوده است. از او خواستیم درباره این طرح برایمان بگویید.

- سال گذشته، این طرح با زحمت زیاد سیزده نهاد که یکی از آن‌ها مدرسه بود، اجرایی شد. وظیفه ما شامل

شناسایی دانش‌آموزان و ارجاعشان به مسئولان، ارائه خدمت متناسب با نوع آسیب، برگزاری جلسات آموزشی همکاران، اولیا و دانش‌آموزان بود. در تابستان هم طرح تمشک اجرا شد که موفقیت‌آمیز بود.

← لطفاً درباره طرح تمشک نماد توضیح دهید.

طرح تمشک یکی از خدمات ارائه شده به دانش‌آموزان بود که برای حدود سی نفر اجرا شد. تمام کسانی که شناسایی کردیم، همه‌شان نیازمند این خدمت نبودند. تعدادی در مرحله مشاوره مشککشان حل شد. این دانش‌آموزان در تابستان آمدند اینجا. برایشان برنامه‌های متنوعی داشتیم. قرار بود فضای مدرسه دیگر شبیه مدرسه نباشد. به لحاظ فیزیکی در مدرسه بودند، اما برخورد من مدیر و ناظم و معلم شبیه رفتارهای مدرسه‌ای در طول سال تحصیلی نبود.

← آیا نقدی هم به این طرح دارید؟

نقاط مثبت بسیار زیادی داشت، اما همان‌طور که می‌دانید، آموزش باید مستمر باشد. دانش‌آموزی که بخواهد آموزش ببیند، در دو سه جلسه نتیجه نمی‌گیرد. دانش‌آموزی که سه سال پیش ماست و

شناسایی شده است، باید مدام رویش کار شود. درست است که پیگیری‌ها مداوم است. بنده رصد می‌کردم و مشاور گاهی دم در منزل دانش‌آموز می‌رفت یا خارج از وقت اداری با پدر و مادر او صحبت می‌کرد، اما اگر این‌ها دائمی نباشند، نتیجه نمی‌دهند. از طرف دیگر، هم‌اکنون در مدرسه‌ها طرح تعالی مدیریت اجرا می‌شود. خیلی از این موارد در طرح تعالی مدیریت وجود دارد؛ برای مثال، شناسایی آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان. به نظر من بهتر است این طرح هم بیاید و در راستای همان طرح تعالی مدیریت قرار بگیرد.

← منظورتان از شناسایی چیست؟ یعنی همه بچه‌ها آموزش دیدند؟

بله، تقریباً همه بچه‌ها در ده جلسه آموزش دیدند. درباره والدین هم منطقه به منطقه فرق می‌کند. در این منطقه اگر بخواهیم توجه اولیا به دانش‌آموزان را از نظر فراوانی بررسی کنیم، کم است. خود اولیا مشکلات زیادی دارند و توجهشان به فرزندشان کمتر می‌شود. مثلاً از ۲۷۸ دانش‌آموز ما، وقتی از انواع راه‌ها فراخوان شرکت در جلسات را می‌زنیم، در نهایت ۵۰ - ۶۰ نفر از اولیا شرکت می‌کنند. بیشتر هم مادران هستند.

گاهی دانش‌آموزان را به وسیله خود دانش‌آموزان شناسایی می‌کردیم و از خودشان استفاده آموزشی می‌شد. برای مثال، به دانش‌آموزی که از محبوبیت بیشتری در میان بچه‌ها برخوردار بود، آموزش‌هایی می‌دادیم و آن‌ها به‌عنوان همتا، میان بچه‌ها کارهای آموزشی انجام می‌دادند. البته این‌ها به سال گذشته مربوط است. امسال هم طرح شروع شده، اما تا الان طبق زمان‌بندی نبوده است. مثلاً آموزش اولیا در دی‌ماه بود که هم‌زمان با امتحانات بچه‌هاست.

ما باید برنامه‌ای داشته باشیم که من به‌عنوان مدیر از تابستان برای آن برنامه‌ریزی می‌کردم. با این حال، طرح همچنان در حال اجراست. مثلاً در اینجا ۴۰ همکار داریم که حدود شصت درصدشان سال گذشته آموزش دیده‌اند.

← آثار طرحی که توضیح دادید، با توجه به تجربه چهارساله تان چگونه بوده است؟

اتفاق خوبی افتاد. مثلاً در طرح تمشک با هم برخورد دوستانه داشتیم. شبیه اینکه چند روز قرار بود با هم زندگی کنیم. ما نگران بودیم نکنند حرمت‌ها میانمان شکسته شود؛ به‌خصوص مقابل بچه‌ای که مشکل دارد، اما وقتی اجرا شد، دیدیم این اتفاق نیفتاد. برای مثال، اگر دانش‌آموزی را که کارش می‌ز شکستن بود و همیشه چاقو در جیبش داشت، الان ببینید، متوجه می‌شوید دیگر آن‌طور نیست.

← چه اتفاقی افتاد؟

حس می‌کنم مقداری از خلأهای آن دانش‌آموز پر شد. یعنی کسی را پیدا کرد که می‌توانست حرف دلش را به او بزند. با همان معلمی که سرکلاس رابطه معلمی میانشان برقرار بود، حالا دوست شده بود. البته همکاران ما هم آموزش دیده‌اند. اگر آموزش مستمر باشد، حتماً نتیجه می‌گیرد. هیچ طرحی صددرصد نیست، اما اگر ما یک دانش‌آموز را هم نجات دهیم، یعنی طرح موفق بوده است. اگر دانش‌آموز در این نقطه اصلاح نشود، ممکن است خطری برای تمام کشور باشد. باز هم می‌گویم، اگر مستمر نباشد، ممکن است دانش‌آموزمان به همان شیوه سابق برگردد؛ چون هنوز قالبش شکل نگرفته است.

← یعنی شما حس می‌کنید که بچه‌ها همواره به آموزش نیازمندند؟ با توجه به اینکه همکاران هم آموزش دیده‌اند، آیا نمی‌توان در کلاس، موازی با جریان تدریس، رابطه رفاقتی که در طرح تمشک به آن رسیده‌اید، ادامه پیدا کند؟

باید کارشناسان این موضوع را بررسی کنند و برنامه‌ای برای ارائه دهند. در کلاس، چون بچه‌ها همگن نیستند و مشکلات از نظر خانوادگی و اجتماعی متفاوت‌اند، شاید همکار ما توانایی انجام این کار را نداشته باشد. حتی آموزش درسی‌اش هم ضربه بخورد. اگر نگاه کلان داشته باشیم، متوجه ایرادش می‌شویم. شاید در مجموعه ما همکارانی باشند که از عهده انجام این کار برآیند، اما حتماً کسانی هم هستند که نمی‌توانند. در کل، به‌نظرم چیزی در آموزش و پرورش کم است؛ آن هم تعیین صلاحیت معلمی است. شاید من مدیر از نظر روانی صلاحیت نداشته باشم. چه تستی روی من انجام شده است؟ نظام صلاحیت معلمان باید شکل بگیرد. از سالی که من وارد آموزش و پرورش شدم، سال‌ها گذشته و ممکن است اخلاقم عوض شده باشد. فقط دانش‌آموز مقصر نیست، ممکن است من مدیر و همکار معلم و برنامه‌ریزان آموزش و پرورش هم مقصر باشیم.

← بیشترین و بزرگ‌ترین آسیب‌هایی که داشتید

چه بوده است؟

در این منطقه، اول فقر خانواده‌ها بوده است. بیشتر آسیب‌ها از فقر بیرون می‌آیند. ما دانش‌آموزی داریم که گرسنه به مدرسه می‌آید. البته این‌ها را به خیرین و کمیته امداد معرفی می‌کنیم، اما همه‌شان را نمی‌توان پوشش داد. دانش‌آموزی داشتیم که به‌خاطر نداشتن کفش برای آمدن به مدرسه، می‌خواست خودکشی کند. فضای مجازی هم به این شرایط دامن زده است. دانش‌آموزان بدون هیچ آموزش و کنترلی وارد این فضا می‌شوند. گاهی کل کاری که ما انجام می‌دهیم، با یک نگاه در فضای مجازی، نابود می‌شود. هر چیزی را که می‌خواهند، به مغز بچه وارد می‌کنند؛ آن هم فقط با یک کلیک ده‌ثانیه‌ای؛ چون روی آموزششان سرمایه‌گذاری می‌کنند اما روی آموزش ما سرمایه‌گذاری نمی‌شود. در این یک‌سال، ما ۲۰۰ هزار تومان سرانه آموزشی دریافت کرده‌ایم. دریافت کمک از اولیا هم ممنوع است. چه کاری انجام دهیم؟

← برای بالا بردن مشارکت همکاران باید چه کنیم؟

نکته خوبی که طرح نماد داشت، پرداخت به موقع حق‌الزحمه‌هایش بود. ابتدا که طرح به مدرسه‌ها آمد، همکاران فکر کردند مثل اضافه‌کاری‌ها، قرار نیست پرداخت داشته باشد و این طرح هم قرار است مثل خیلی از طرح‌ها بدون استفاده بماند. وقتی همکاران تغییرات را دیدند، دیدشان عوض شد، اما ادامه نداشت. برای معلم مزایایی هم داشت که آن‌ها را ترغیب می‌کرد. دوره ضمن خدمت محسوب می‌شد، حق‌الزحمه برایش می‌دادند و شناسایی دانش‌آموز امتیاز داشت. امسال برای اولیا هم دوره آموزشی برگزار شد، اما برای همکاران برگزار نشد. علاوه بر مشارکت معلمان، حضور مشاور خوب و توانا در مدرسه هم تأثیر زیادی در اجرای موفق طرح دارد.